

Głównym celem projektu jest zidentyfikowanie przyczyn ujawnianego podczas zajęć szkolnych zjawiska określanego jako zagrożenie stereotypem. Zjawisko to polega na uzyskiwaniu niższych osiągnięć w określonych dziedzinach, w zależności od przynależności do określonej grupy społecznej (będącej obiektem stereotypizowania bądź nie). W kontekście szkolnym dotyczy to uzyskiwania przez uczniów niższych wyników szkolnych, niż mogłyby na to wskazywać ich możliwości intelektualne, w porównaniu do przeciwnej płci (Greenwald, Nosek, & Banaji, 2003; Steffens, Jelenec, & Noack, 2010). Dziewczęta uzyskują niższe wyniki z przedmiotów ścisłych natomiast chłopcy z przedmiotów humanistycznych. Przyczyny aktywowania zagrożenia stereotypem mogą istnieć zarówno w oficjalnych treściach, jak również w ukrytym programie nauczania. Oficjalne treści programów i podręczników szkolnych, które obfitują w tradycyjne ujęcia kobiecości i męskości oraz prezentują stereotypowy podział ról społecznych (Wołosik, 2009) mogą potęgować w uczniach przekonanie również o podziale dyscyplin naukowych, charakterystycznych dla obu płci. Wówczas nauki ścisłe jak matematyka czy fizyka kojarzone są z męskością natomiast nauki humanistyczne jak język polski, z kobiecością. Dodatkowym czynnikiem, który może budować w uczniach przeświadczenie o różnych możliwościach intelektualnych dziewcząt i chłopców w zależności od dziedziny są określone zachowania nauczycieli, różne wobec obu płci (Serbin, O'Leary, Kent, & Tonick, 1973).

Aby zrealizować postawiony cel badawczy w projekcie będą prowadzone cztery uzupełniające się badania. (1) Pierwsze będzie dotyczyło analizy treści podręczników szkolnych do matematyki i języka polskiego pod kątem sposobu prezentowania w nich kobiecości i męskości oraz podziału ról społecznych. W wyniku tego etapu projektu zostaną wyłonione zadania matematyczne i językowe, na bazie których zostanie stworzone narzędzie mierzące umiejętności szkolne w tych dziedzinach. Narzędzie to zostanie wykorzystane w (2) drugim etapie badania, polegającym na próbie ujawnienia zagrożenia stereotypem w zależności od treści rozwiązywanych zadań. Podczas tego etapu będzie również kontrolowany poziom inteligencji uczniów, poziom twórczego myślenia, poziom koncentracji uwagi oraz poczucie własnej skuteczności w obszarze kreatywności matematycznej i językowej. Kontrola poziomu inteligencji umożliwi wykluczenie niższych osiągnięć szkolnych, uwarunkowanych potencjałem intelektualnym. Analiza poziomu myślenia twórczego uczniów podyktowana jest założeniem, o możliwości hamującego działania twórczego myślenia na zagrożenie stereotypem. W trzecim (3) etapie projektu zaplanowano badanie obserwacyjne zajęć lekcyjnych, w zbadanych podczas drugiego etapu klasach. Podczas obserwacji będą analizowane zachowania nauczyciela mogące wskazywać na różne traktowanie uczniów zależnie od ich płci. Po zakończeniu obserwacji zaplanowano przeprowadzenie wywiadów z nauczycielami matematyki i języka polskiego, prowadzących zajęcia w badanych klasach. Celem wywiadów będzie zidentyfikowanie przekonań i świadomości nauczycieli odnośnie możliwości pogłębiania stereotypów płciowych podczas zajęć szkolnych. Równocześnie z trzecim etapem badania rozpocznie się etap czwarty (4) polegający na badaniu dziennikowym wybranej grupy uczniów. Cztero uczniów z każdej obserwowanej klasy będzie każdego dnia nauki szkolnej, przez jeden miesiąc uzupełniało krótki kwestionariusz dotyczący ich samopoczucia oraz postrzegania treści szkolnych i zachowań nauczyciela podczas lekcji.

Podjęcie opisywanej tematyki badawczej było podyktowane potrzebą jak najwcześniejszego zdiagnozowania problemu zagrożenia stereotypem. Stereotypowe postrzeganie możliwości i umiejętności dziewcząt i chłopców może mieć istotne znaczenie zarówno dla ich funkcjonowania szkolnego jak również dalszego rozwoju i wyboru ścieżki zawodowej. Obawa przed potwierdzeniem stereotypu w dłuższej perspektywie powoduje unikanie aktywności, w których stereotypowo postrzegane są umiejętności i zdolności osób z grup obarczonych stereotypem (Nelson, 2006) oraz brak zainteresowania daną dziedziną i w konsekwencji jej porzucenie (Woodcock, Hernandez, Estrada, & Schultz, 2012). Długofalowe efekty mogą ujawniać się w niższych ocenach szkolnych uzyskiwanych przez dziewczęta na przedmiotach ścisłych i wyższym poziomie bezradności intelektualnej (Bedyńska, 2013) oraz braku zainteresowania kierunkami ścisłymi wśród dziewcząt (Anderson, Lankshear, Timms, & Courtney, 2008) i humanistycznymi wśród chłopców (Schmenk, 2004). Pomimo podejmowania przez badaczy wielokrotnych prób ukazania skali zagrożenia, polscy nauczyciele nie widzą potrzeby wprowadzania konkretnych działań w obszarze edukacji równościowej, argumentując, że szkoła ma wystarczająco integracyjny charakter, aby wzmacniać postawy wolne od uprzedzeń (Abramowicz, 2011). W rzeczywistości, często martwe zapisy dotyczące szacunku, tolerancji i godności, zawarte w statutach szkół nie przekładają się na praktykę w rzeczywistości szkolnej (Abramowicz, 2011).